

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การสำรวจและรวบรวมหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2543 พบว่า มีจำนวนทั้งหมด 81 หลักสูตร ได้แก่

ระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ จำนวน 33 หลักสูตร หลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา จำนวน 7 หลักสูตร และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ จำนวน 20 หลักสูตร

ระดับปริญญาโท หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ จำนวน 10 หลักสูตร และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ จำนวน 11 หลักสูตร

จากการศึกษาพบว่า ในระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีการเปิดสอนมากที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา เปิดสอนน้อยที่สุด ในระดับปริญญาโท หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีการเปิดสอน 10 หลักสูตรและ 11 หลักสูตร ตามลำดับ

การกระจายของรายวิชาในหลักสูตร จากการศึกษาความถี่ของรายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียน ในปีการศึกษา 2543 พบว่า หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาที่พบมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ การฝึกงาน การจัดทำหมวดหมู่ระบบทศนิยมคิ้วี่ แหล่งสารสนเทศ บรรณานุกรม วรรณคดีและสาระสังเขป เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน โปรแกรมสำเร็จรูปกับงานห้องสมุด บริการสารสนเทศ ระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศและหนังสือและการพิมพ์ ตามลำดับ

หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือ สารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีรายวิชาที่พบมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ และทำรายการ บริการสารสนเทศ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การวิเคราะห์และออกแบบ ระบบสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ สารสนเทศศาสตร์ การวิจัย การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ การจัดการฐานข้อมูล การศึกษาอิสระ การฝึกงาน พฤติกรรมผู้ใช้สารสนเทศ โสตทัศนวัสดุในห้องสมุด เครือข่าย สารสนเทศ ห้องสมุดอัตโนมัติ แหล่งสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศทางสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ จดหมายเหตุ บรรณานุกรม วรรณคดีและสาระสังเขป การจัดการสารสนเทศ สำนักงาน ห้องสมุดเฉพาะ คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ เทคโนโลยีสื่อประสม สัมมนาทางสารสนเทศและห้องสมุด ทรัพยากรสารสนเทศสำหรับเด็ก สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง การจัด เก็บเอกสาร สถิติ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โปรแกรมสำเร็จรูปกับงาน ห้องสมุด คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการตัดสินใจ ทรัพยากรสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปรุงแต่งสารสนเทศ การบริการ อินเทอร์เน็ตในศูนย์สารสนเทศ หนังสือและการพิมพ์ การจัดการและการเผยแพร่สารสนเทศ เศรษฐศาสตร์สารสนเทศ การสื่อสารในงานสารสนเทศ การสื่อสารมวลชน และภาษาอังกฤษ สำหรับงานสารสนเทศ ตามลำดับ

หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษ- ศาสตร์ มีรายวิชาที่พบมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ ระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล การบัญชี การเขียนโปรแกรม ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการตัดสินใจ การสื่อสารข้อมูล และเครือข่าย องค์กร โครงสร้างข้อมูลและการวิเคราะห์อัลกอริทึม สถิติ การจัดการเทคโนโลยี สารสนเทศ หลักเศรษฐศาสตร์ และระบบสารสนเทศทางการบัญชี ตามลำดับ

หลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาที่พบมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ การวิจัย การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ วิทยานิพนธ์ การบริหาร ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศขั้นสูง คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ การวิเคราะห์และ ออกแบบระบบสารสนเทศ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์หมวดหมู่และทำ รายการขั้นสูง สัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ ข่ายงาน ห้องสมุดและสารสนเทศ วรรณคดีและสาระสังเขป การศึกษาอิสระ ระบบสารสนเทศเพื่อการ จัดการ บริการสารสนเทศ สถิติ การจัดการเอกสารสำนักงาน การจัดการฐานข้อมูล การพัฒนา ทรัพยากรสารสนเทศ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง การอ่านในวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ห้องสมุดอัตโนมัติ การสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับงานห้องสมุด สิ่งพิมพ์รัฐบาล
 ไลบรารีเทคโนโลยีในห้องสมุด การจัดหาหนังสือและทำรายการ บริการสารสนเทศขั้นสูง การตลาด
 ด้านผลิตภัณฑ์และบริการสารสนเทศ การสื่อสารในงานสารสนเทศ และภาษาอังกฤษสำหรับ
 นักสารสนเทศ ตามลำดับ

หลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า
 บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาที่พบมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศ
 การสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย การจัดการฐานข้อมูล วิศวกรรมซอฟต์แวร์ วิทยานิพนธ์ ระบบ
 สนับสนุนการตัดสินใจ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบสนับสนุนเพื่อการจัดการ
 การวิเคราะห์และออกแบบระบบ องค์กร การศึกษาเฉพาะเรื่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
 การสัมมนาแบบคอมพิวเตอร์ ปัญญาประดิษฐ์ ระบบฐานข้อมูลแบบกระจายและแบบไคลเอ็นท์/
 เซิร์ฟเวอร์ การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ และสถิติ ตามลำดับ

การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหาวิชา ระดับปริญญาตรี รายวิชาที่พบในทุก
 หลักสูตร มีจำนวน 10 รายวิชา ได้แก่ การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เทคโนโลยี
 สารสนเทศเบื้องต้น ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการตัดสินใจ สำนักงานอัตโนมัติ
 ทรัพยากรสารสนเทศทางธุรกิจ การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ การฝึกงาน การวิจัย
 ระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล/การจัดการฐานข้อมูล และธุรกิจสารสนเทศ

รายวิชาที่พบในบางหลักสูตร แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

1. รายวิชาที่พบในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีเฉพาะ
 คำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีจำนวน 28
 รายวิชา ได้แก่ สารสนเทศศาสตร์ จริยธรรมในวิชาชีพ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ
 ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดอัตโนมัติ ทักษะการใช้ห้องสมุดและ
 แหล่งสารสนเทศ คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ โปรแกรมสำเร็จรูปกับงานห้องสมุด
 แหล่งสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศทางสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทรัพยากร
 สารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรสารสนเทศสำหรับเด็ก จัดหมายเหตุ
 สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง การจัดการสื่อไลบรารี การจัดหาหนังสือและทำรายการ การจัดหาหนังสือ
 ระบบทศนิยมคิวอี้ การจัดหาหนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน บรรณานุกรมบรรณานุกรมและ
 สารสังเขป การบำรุงรักษาวัสดุครุภัณฑ์ห้องสมุด บริการสารสนเทศ การอ่านและการส่งเสริม
 การอ่าน หนังสือและการพิมพ์ การสื่อสารในงานสารสนเทศ พฤติกรรมผู้ใช้สารสนเทศ และ
 การศึกษาอิสระ

2. รายวิชาที่พบในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์มี 1 รายวิชาคือ การบริหารสำนักงาน

3. รายวิชาที่พบในหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือ สารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มี 9 รายวิชา ได้แก่ การบัญชีและกฎหมายธุรกิจ/การบัญชี การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ วิศวกรรมซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์กราฟิก เทคโนโลยีสื่อประสม สถิติ หลักเศรษฐศาสตร์ การสื่อสารมวลชน และเครือข่ายสารสนเทศ/การสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย

นอกเหนือจากนั้นจะเป็นรายวิชาที่มีเฉพาะในหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งเท่านั้น ในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีจำนวน 33 รายวิชา หลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีจำนวน 24 รายวิชา และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีจำนวน 97 รายวิชา

ระดับปริญญาโท รายวิชาที่พบในทั้ง 2 หลักสูตรที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน มีจำนวน 12 รายวิชา ได้แก่ การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ การจัดการฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาอิสระ การวิจัย สถิติ การวิเคราะห์และออกแบบระบบสารสนเทศ ข่ายงานห้องสมุดและสารสนเทศ/การสื่อสาร ข้อมูลและเครือข่าย ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ และพาณิชย์การอิเล็กทรอนิกส์

นอกเหนือจากนั้นจะเป็นรายวิชาที่มีเฉพาะในหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งเท่านั้น โดยหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีจำนวน 55 รายวิชา และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีจำนวน 53 รายวิชา

จากการเปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีในกลุ่มต่าง ๆ กับรายวิชา ที่เป็นความต้องการของตลาดงานด้านการบริการสารสนเทศในงานวิจัยของลำปาง แม่่นมาคย์ มาลี กาบมาลา และสุนัสนริน (หวังสุนทรชัย) บัณฑิตพบว่า หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาทุกรายวิชาเช่นเดียวกับงานวิจัยของลำปาง แม่่นมาคย์ และคนอื่น ๆ ส่วนหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีรายวิชาตรงกัน จำนวน 13 รายวิชา และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาตรงกัน จำนวน 4 รายวิชา

อภิปรายผล

การสำรวจและรวบรวมหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2543 จากการวิจัยพบว่า ในระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากเป็นหลักสูตรแรกที่เปิดสอนในประเทศติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกือบ 50 ปีแล้ว โดยเปิดสอนเป็นครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2502 ซึ่งต่อมาหลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์หรือบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 7 แห่ง สถาบันราชภัฏ 25 แห่ง ตลอดจนเปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ทำให้ประชากรในกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมชื่อหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศหรือสารสนเทศ และจะประกอบด้วยคำใดก็ได้ ยกเว้นคำว่า บรรณารักษศาสตร์ จึงทำให้หลักสูตรในกลุ่มนี้มีจำนวนมากถึง 20 หลักสูตร และมีความหลากหลาย โดยหลักสูตรดังกล่าวจัดการเรียนการสอนโดยภาควิชาอื่น ๆ ที่มีชื่อภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ ภาควิชาระบบสารสนเทศ ภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาควิชาพาณิชยศาสตร์ ส่วนหลักสูตรที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ หลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีการเปิดสอน 7 แห่ง เฉพาะในมหาวิทยาลัยของรัฐ หลักสูตรเหล่านี้มีพัฒนาการมาจากหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ แม้จะเปลี่ยนชื่อหลักสูตรไปแล้ว ส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในความรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ในขณะที่บางแห่งอยู่ในความรับผิดชอบของสาขาวิชาสารสนเทศศึกษา เช่น ที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ส่วนที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชอยู่ในความดูแลของแขนงวิชาสารนิเทศศาสตร์

ในระดับปริญญาโท หลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่มีการเปิดสอนใน 11 สถาบัน ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ทั้งนี้มีเพียง 2 สถาบันที่ได้เปิดสอนหลักสูตรชื่อเดียวกันในระดับปริญญาตรี คือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ นอกจากนั้นเป็นการเปิดสอนเฉพาะในระดับปริญญาโทเท่านั้น ส่วนในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์มีการเปิดสอนเฉพาะในมหาวิทยาลัยของรัฐและสถาบันราชภัฏ ทั้งนี้หลักสูตรดังกล่าวได้เริ่มเปิดสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2507 และหลังจากนั้นมหาวิทยาลัยของ

รัฐอื่นๆ ก็ได้เปิดสอนเป็นลำดับเรื่อยมา ส่วนในสถาบันราชภัฏนั้น มีเพียงสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันเดียวที่เปิดสอนหลักสูตรนี้ โดยได้เปิดสอนในปีการศึกษา 2543 และในปีการศึกษา 2544 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้เปิดสอนหลักสูตรนี้ ดังนั้นจึงมีสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรนี้รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 แห่งทั่วประเทศ

การกระจายของรายวิชา จากผลการวิจัย รายวิชาในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทมีปริมาณการกระจายของแต่ละรายวิชามากน้อยแตกต่างกันไป สำหรับระดับปริญญาตรี การกระจายของรายวิชาในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีความคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือมีการเปิดสอนรายวิชาต่างๆ ที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก โดยเน้นรายวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ การจัดการข้อมูลสารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดเพื่อการบริการสารสนเทศ ในขณะที่หลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีการกระจายของรายวิชาที่แตกต่างออกไปจาก 2 หลักสูตรแรกอย่างเห็นได้ชัด โดยมีเพียงบางรายวิชาที่เปิดสอนเหมือนกัน แต่รายวิชาส่วนใหญ่จะพบเฉพาะในหลักสูตรนี้เท่านั้น ซึ่งจะเน้นทางด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนรายวิชาทางด้านธุรกิจและการบัญชี ทั้งนี้เป็นเพราะใน 2 หลักสูตรแรกเน้นการผลิตบรรณารักษ์ นักสารสนเทศ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการสารสนเทศ การเรียนการสอนจึงต้องอาศัยศาสตร์ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การจัดการสารสนเทศ การสื่อสารมวลชน คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี และพฤติกรรมศาสตร์ (ฉวีลักษณ์ บุญกาญจน, 2541, หน้า 7; อ้างอิงจาก Nanyang Technological University Education, 1993, p. 5) เพราะเนื้อหาเหล่านั้นจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ทั้งในองค์กรที่ให้บริการสารสนเทศแบบดั้งเดิม และองค์กรซึ่งนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการให้บริการสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกริกอรี และวอลมูท (Gregory & Wohmuth, 2000) ศึกษาการทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ของบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์พบว่า ทั้งนายจ้างและบัณฑิตยังคงต้องการความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและความรู้ทางวิชาชีพบรรณารักษ์

จากผลการกระจายของรายวิชาในหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษาพบว่า ว่ามีจำนวนรายวิชาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา เป็นหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาในช่วงปี พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของการจัดการเรียนการสอนสาขาบรรณารักษศาสตร์ มีการเน้นรายวิชาด้านการนำเทคโนโลยีมา

ประยุกต์ใช้เพื่องานบริการสารสนเทศ ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก และในประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้กำหนดให้ พ.ศ. 2538 เป็นปีเทคโนโลยีสารสนเทศไทย การจัดทำหลักสูตรดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับรายวิชาทางด้านเทคโนโลยีมากกว่าในหลักสูตรแรกและบางหลักสูตรก็ได้ปรับปรุงมาจากหลักสูตรแรก ส่วนในหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่เน้นการผลิตนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น การกระจายของรายวิชาที่มีความถี่มากที่สุดในหลักสูตรนี้ จึงเน้นด้านวิทยาการของเทคโนโลยีเป็นหลัก ไม่ว่าจะป็นรายวิชาระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูลซึ่งเป็นรายวิชาที่มีความถี่มากที่สุด รองลงมาได้แก่ การบัญชี การเขียนโปรแกรม ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการตัดสินใจ การสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย ตามลำดับ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นรายวิชาที่เน้นด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยให้ผู้เรียนในระดับปริญญาตรี มีความรู้พื้นฐานที่กว้างทั้งในด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการ

ในระดับปริญญาโทมีการกระจายของรายวิชาคล้ายคลึงกับระดับปริญญาตรี ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในระดับปริญญาโทเป็นการศึกษาในศาสตร์นั้นอย่างครอบคลุม และลึกซึ้งกว่าในระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีการกระจายของรายวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และวิทยาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เน้นผลิตบรรณารักษ์และนักสารสนเทศที่มีความรู้ความสามารถในการจัดระบบสารสนเทศและรู้จักดำเนินการเลือกเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เน้นผลิตบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาระบบสารสนเทศ การพัฒนาระบบการดำเนินงานในองค์กร และการจัดการระบบสารสนเทศ

การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหาวิชา เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาวิชาของทุกหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท มีข้อสังเกตว่ารายวิชาที่พบในทุกหลักสูตร ได้แก่ รายวิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ ระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น/การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งรายวิชาดังกล่าวน่าจะเป็นเนื้อหาพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เรียนทางด้านสารสนเทศทั้งในขั้นต้นและขั้นสูง

ระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา พบว่าเนื้อหาที่มีความใกล้เคียงกันเป็นเนื้อหาในส่วนงานเทคนิค และงานบริการ ซึ่งเป็นทักษะที่จะต้องได้รับการเรียนรู้และฝึกฝนสำหรับผู้ให้บริการสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพา อินแบน, ฤทธิศา ท้วมสุข และจุฑารัตน์ สรวณะวงศ์ (2542) เรื่อง การศึกษาความเห็นของผู้บริหารต่อ

บุคลากรผู้ทำหน้าที่ให้บริการสารสนเทศซึ่งพบว่า ผู้ให้บริการสารสนเทศควรมีความรู้ความสามารถในด้านงานเทคนิค และงานบริการ

นอกจากนั้นหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา ยังมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ในส่วนของวิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่าย การบริหารธุรกิจ และศาสตร์อื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ในขณะที่หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ไม่มีเนื้อหาดังกล่าว

ในระดับปริญญาโทมีข้อสังเกตว่าหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีการบูรณาการศาสตร์ในหลายสาขาทั้งด้าน บรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศ การบริหารธุรกิจ แต่ทั้งนี้ศาสตร์ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ยังคงเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรินทร์ คึ้นสกุล (2536) เรื่อง การศึกษาแนวโน้มหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยพบว่า หลักสูตรจะประกอบด้วยเนื้อหาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ผสมผสานกัน ส่วนในหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เนื้อหาหลักประกอบด้วยศาสตร์ทางด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ การบริหารธุรกิจ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ หลักสูตรทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความแตกต่างทางด้านเนื้อหาซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับในระดับปริญญาตรี กล่าวคือ หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์เน้นการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ เพื่อให้บริการแก่ผู้รับบริการ ในขณะที่หลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์เน้นทางด้านการพัฒนาและบริหารระบบสารสนเทศเป็นหลัก

การเปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีกับงานวิจัยของลำปาง แม่ณมาศย์ มาลี กาบมาลา และสุนัสนริน (หวังสุนทรชัย) บัวเลิศ จากการศึกษาวิเคราะห์และสำรวจหลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ พบว่า มีรายวิชาที่เปิดสอนเหมือนกับรายวิชาที่ได้จากงานวิจัยของลำปาง แม่ณมาศย์ และคนอื่นๆ จำนวน 17 รายวิชาซึ่งรายวิชาเหล่านี้เป็นความต้องการของบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานในห้องสมุดประเภทต่างๆ ส่วนหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา ไม่พบรายวิชา การบริหารสำนักงาน การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย การวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการขั้นสูง และบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น ในขณะที่หลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ พบเพียงรายวิชาการฝึกงาน การบริหารสำนักงาน การจัดการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ หากพิจารณาถึงความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานด้านการให้บริการสารสนเทศของ

บัณฑิตจากงานวิจัยของลำปาง แม่ฮ่องสอน และคนอื่น ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นหลักสูตรที่มีคำว่า
บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือ
สารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานวิจัยที่นำมาเปรียบเทียบกับหลักสูตรทั้ง 2
หลักสูตรนี้มีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตเพื่อปฏิบัติงานให้บริการสารสนเทศทั้งในหน่วยงานภาครัฐ
และภาคเอกชน ส่วนหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า
บรรณารักษศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่เน้นการผลิตนักเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีหน้าที่ในการผลิต
และพัฒนาระบบสารสนเทศในองค์กรต่าง ๆ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไม่ได้เน้นทางการเป็น
ผู้ให้บริการ ดังนั้นจึงไม่พบรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริการ การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ
ทรัพยากรและแหล่งสารสนเทศในหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า
บรรณารักษศาสตร์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะต่อสถาบันการศึกษา วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรบอกถึงคุณสมบัติ
ความรู้ความสามารถของบัณฑิต ตลอดจนตลาดงานที่จะรองรับเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปอย่าง
ชัดเจน ทั้งนี้รายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้
การผลิตบัณฑิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน

ข้อเสนอแนะต่อผู้จ้างงาน จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า หลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี
และปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า
สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษาหรือสารสนเทศศึกษา เป็นหลักสูตรที่เน้น
การผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับสารสนเทศในด้านการจัดหา การจัดเก็บ
การประมวลผล การบริการ และการเผยแพร่สารสนเทศ ส่วนหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี
และระดับปริญญาโทที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มี
ความแตกต่างจาก 2 หลักสูตรข้างต้น กล่าวคือ เป็นหลักสูตรที่เน้นผลิตผู้พัฒนา บริหารและจัด
การระบบงานสารสนเทศ ทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาเทคโนโลยีให้ผู้อื่นใช้ ดังนั้นผู้จ้างงานควรทราบ
ถึงความรู้ความสามารถของบัณฑิตในหลักสูตรดังกล่าว เพื่อผู้จ้างจะได้คัดเลือกบุคลากรได้ตรงกับ
ความต้องการ

ข้อเสนอแนะต่อผู้เรียน จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรีและ
ระดับปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า

สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา เป็นหลักสูตรที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านเนื้อหา ซึ่งเนื้อหาหลักๆ ประกอบด้วย บรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ และเทคโนโลยีในห้องสมุด ส่วนหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เนื้อหาหลักประกอบด้วย วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่ายธุรกิจ การบัญชี สำหรับผู้เรียนที่มีความสนใจในอาชีพเป็นผู้ให้บริการสารสนเทศควรเลือกเรียนในหลักสูตรระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ หรือหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา และหากต้องการเป็นผู้พัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวข้องกับสารสนเทศให้ผู้อื่นใช้ ควรเลือกเรียนในหลักสูตรระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่น ๆ โดยไม่มีคำว่าบรรณารักษศาสตร์

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยติดตามผลการปฏิบัติงานและตำแหน่งงานของบัณฑิตในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโททางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. ควรมีการสำรวจความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อบัณฑิต และมีการประเมินความต้องการของนายจ้างที่มีต่อรายวิชาที่เรียนในหลักสูตรดังกล่าว
3. ควรมีการสำรวจความพึงพอใจของผู้เรียนในหลักสูตรดังกล่าว
4. ควรมีการสำรวจสภาพและจำนวนผู้เข้าเรียนในหลักสูตรดังกล่าว
5. ควรมีการสำรวจตลาดงานของบุคลากรด้านวิชาชีพเกี่ยวกับสารสนเทศในประเทศไทย